

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ارج نامه آئینه صادق

«مجموعه مقالات بزرگداشت نخستین سالگرد زنده یاد دکتر صادق آئینه‌وند»

1395

مرکز نشر آثار علمی

دانشگاه تربیت مدرس

سرشناسه: بزرگداشت سالگرد درگذشت دکتر صادق آئینه‌وند (نخستین: 1395: تهران)
عنوان و نام پدیدآور: ارج‌نامه آئینه‌وند: «مجموعه مقالات بزرگداشت نخستین سالگرد زنده یاد
دکتر صادق آئینه‌وند» / [تهیه‌کننده مرکز نشر آثار علمی دانشگاه تربیت مدرس].

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه تربیت مدرس، مرکز نشر آثار علمی، 1395.
مشخصات ظاهری:، و، 123ص: مصور (بخشی رنگی).

شابک: 978 - 600 - 7589 - 25 - 0

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: «مجموعه مقالات بزرگداشت نخستین سالگرد زنده‌یاد دکتر صادق آئینه‌وند».

موضوع: آئینه‌وند، صادق، 1330 - 1394. -- یادنامه‌ها

موضوع: تاریخ‌نویسان ایرانی -- قرن 14

موضوع: Historians, Iranian -- 20th century

موضوع: تاریخ‌نویسان مسلمان

موضوع: Muslim historians

موضوع: مدرسان - ایران

موضوع: College teachers --Iran

شناسه افزوده: دانشگاه تربیت مدرس، مرکز نشر آثار علمی

رده‌بندی کنگره: DSR98 /9_4 1395

رده‌بندی دیویی: 955/07202

شماره کتابشناسی ملی: 4296995

ارج‌نامه آئینه‌وند صادق «مجموعه مقالات بزرگداشت نخستین سالگرد زنده‌یاد دکتر صادق آئینه‌وند»

ویراستار ادبی و فنی: الهام رضاتزاد

طراح جلد: دکتر سیدنجم‌الدین امیرشاه‌کرمی

حروفچینی: سمیه زهانی، فریبا کرمانی

شماره انتشار: 197

شماره پیاپی: 227

تاریخ انتشار: 1395

شمارگان: 1000

ISBN: 978 - 600 - 7589 - 25 - 0

شابک: 978 - 600 - 7589 - 25 - 0

ناشر: مرکز نشر آثار علمی دانشگاه تربیت مدرس

کارشناسان اجرایی: لیلا نجفی زمان، مرسته برنجی

ناظر چاپ: مصطفی جانجانی

لیتوگرافی: ایران گرافیک

چاپ و صحافی: قشقای

مرکز پخش: تقاطع بزرگراه‌های آل‌احمد و دکتر چمران،

دانشگاه تربیت مدرس، مرکز نشر آثار علمی، صندوق پستی: 14115 - 318

دورنگار: 82883032

تلفن: 82883096

صحت مطالب کتاب بر عهده نگارندگان است.

تقدیم بہ :

روح پر نقوح زندہ یاد
دکتر صادق آئینہ فند

الگوی روشنگری و دینداری

ما دانشگاهیان چندان او را نمی‌شناسیم، چه رسد به دیگران که اکثر فارغ از جدل‌های علمی و اهداف کشف حقیقت و خرافه‌زدایی می‌زیند. درک گوهر وجود او و تأثیری که بر محیط دانشگاه می‌گذاشت جز با کار و زندگی مشترک با وی میسر نمی‌شد. طی دو دهه آشنایی با او در باب اخلاق و سبک زندگی از وی بسیار آموختم. او فردی پرهیزگار به معنای حقیقی کلمه، رحمانی، آزاده، شجاع در دفاع از حق و در نهایت دانشمندی صریح در بیان یافته‌های علمی و حقایق مکشوف بود. دلسوزی و روشنگری در دین، توجه به مقتضیات زمان و تحولات اجتماع او را برای جوانان آشنا با وی به یک الگو تبدیل کرده بود. دانش او نه در باب تاریخ و وقایع‌نگاری رایج آن، بلکه در شناخت روح تاریخی و سنت‌های الهی درون آن و در یک کلام در علم خدایی بود از آن نوع که بر قلوب می‌تابد. و بر همین اساس بود که روشنگری و خوش‌بینی در حل مسائل غامض وجه مشخص او از دیگر دانشگاهیان پیش‌کسوت می‌نمود. او با راهنمایی‌های خود در حل مسائل پیچیده و به ظاهر حل‌ناشدنی در محیط دانشگاه انقلابی چراغ امید و خوش‌بینی را برای استادان و مدیران می‌افروخت و با شجاعت، خرافه‌های مرسوم را از حقیقت جدا می‌کرد. در این راه و امور اجتماعی دیگر همواره الگو و سیره نبوی و علوی را مطرح می‌کرد و مسلمانان را از پیروی ناخواسته از الگوهای نامناسب که به هر نحوی در اسلام سیاسی ردپایی از خود باقی گذاشته‌اند، برحذر می‌داشت. او به ارزش و قدرت علوم انسانی در مفهوم عام اعتقاد داشت و از منظر یک دانشمند متدین، دایره علوم انسانی را هیچ‌گاه با محدودیت‌های سطحی تنگ نمی‌کرد. از مهم‌ترین مقوله‌های خرافه‌ستیزی او اصرار در توجه ویژه به زنان و روند پیشرفت اجتماعی و تاریخی آنان بود. زنانی که نه تنها به دلیل ارزش ذاتی و به حسب نقش انسان‌ساز، جامعه‌ساز و الهام‌بخشی که دارا هستند شایسته تقدیرند، بلکه با توجه به پویایی و رشد چشمگیرشان در سال‌های پس از انقلاب در حوزه‌های اجتماعی، دانشی، ادبی و هنری درخششی خیره‌کننده در کشور داشته‌اند.

آنان از منظر وی در این برهه تاریخی برای کشور و جامعه اسلامی نقشی بسیار تعیین کننده داشته‌اند. به این سبب وی از جایگاه یک محقق بر آمده از تاریخ و با تأسی به پیامبر اکرم «ص» به پایه‌گذاری تاریخی نقش مثبت و قوی اجتماعی برای زنان آن هم در دانشگاه‌ها پرداخت. بدین ترتیب بود که تأسیس رشته مطالعات زنان با همت او میسر شد. در این راه در واقع او سیره پیامبر گرامی «ص» را به زبان امروزی ترجمه کرد. او معتقد بود پیچیدگی‌های دنیای مدرن را فقط با چنین روش‌هایی می‌توان سامان داد. درود بر روان پاک او که هم صادق بود و هم آئینه‌ای درخشان از پرتو علم خدایی.

محمدتقی احمدی

فروردین 1395

فهرست مطالب

- پشگفتار ه
دکتر صادق آئینه‌وند: انسانی ایدئال و چهره‌ای ماندگار 1
فاطمه جان احمدی

کلیات

- صدق صادق 23
اشرف بروجردی
بازخوانی اخلاق زیست‌محیطی در قرآن و متون روایی با دغدغه‌های دنیای مدرن 35
زهرا پارساپور
گستره تواضع در احادیث اهل بیت (ع) 57
کاوس روحی برندق
مؤلفه‌های بنیادین اندیشه نبود خشونت در دائوئیسم 71
سیدمحسن علوی‌پور
بررسی فرااندیشه‌های علمی و فن استدلال تاریخی دکتر آئینه‌وند و تأثیر آن بر شکوفایی علمی زنان 95
عزت‌السادات میرخانی
نقش برنامه‌های کاری انعطاف‌پذیر بر جذابیت سازمانی 125
سید محمد میرمحمدی

ادبیات

- دو بیت از قصیده شریف رضی 147
فیروز حریرچی

ب ارج نامه آئینه صادق

- 149..... پیام‌های جهانی سعدی
حسینعلی قبادی
- 175..... نکته‌ای بدیع و پنهان در عرفان قرن ششم
تقی پورنامداریان
- 193..... در ادبیات و نقد ادبی اسلامی)
خلیل پروینی
- 223..... استعمار در ادبیات سیاسی - اسلامی سید جمال‌الدین اسدآبادی
کبرا روشنفکر
- 235..... اندرزی منظوم به زبان سغدی
زهره زرشناس
- 243..... کولی، لولی، لوری و دایه خوزی در «ویس و رامین»
شکوفه شهیدی
- 253..... دوستی و آداب و انواع آن در چند متن کهن اخلاقی
سیده مریم عاملی رضایی
- 267..... «فره» در نوشته‌های آذره‌شنگیان
فرزانه گشتاسب
- 275..... پژوهشگر ادبیات تطبیقی کیست؟ راهبرد فونتس در ادبیات تطبیقی (فونتس در مقام پژوهشگر ادبیات تطبیقی) ...
رویا لطافتی
- 287..... محاوله تمام حسان التجدیة فی «اللغة العربية معناها و مبناها»، دراسة نظرية «تضافر القرائن»
عیسی متقی زاده

تاریخ و جغرافیای تاریخی

- 311..... نگاه متعالی به نقش زنان در سلامت مناسبات قدرت
زهرا احمدی پور
- 315..... نگاهی به رهیافت نسبت جغرافیا و تاریخ در اندیشه آئینه‌وند
عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری

فهرست مطالب ج

- 331.....تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری آئینه‌وند (بر پایه مطالعه‌ای بر کتاب تاریخ سیاسی اسلام).....
پروین ترکمنی آذر
- 339.....تحلیلی بر ساختار و ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و هویت جمعی ایران در دوره قاجار.....
حمید تنکابنی
- 355.....پتریای مادی یا کرکنس داغ فریژی.....
بهمن فیروزمندی
- 6 پایش تغییرات کاربری اراضی شهری (کاربری‌های مسکونی - اداری) (مطالعه میدانی: منطقه 6
شهر تهران).....
سیدعلی علوی
- 413.....جغرافیای تاریخی اردشیر خره در دوره ساسانی - اسلامی.....
جواد نیستانی

حقوق

- 435.....قانون‌مداری ماهوی در گفتمان حقوق کیفری.....
محمد جعفر حبیب‌زاده
- 457.....مفهوم و مبانی فقهی و حقوقی مصادره اموال و تفاوت آن با استرداد اموال نامشروع اشخاص.....
محمد عیسائی تفرشی
- 481.....دلنوشته‌ها.....
- 555.....دکتر صادق آئینه‌وند به روایت تصویر.....

پیشگفتار

والذین جاهدوا فینا لنهذبهم سبلنا

یکسال از هجرت زنده یاد دکتر صادق آئینه‌وند، آئینه صداقت و خضوع و خلوص و اسوه اخلاق و نماد سبک زندگی اسلام رحمانی می‌گذرد؛ اما روح پر فتوح آن عالم فرهیخته و عامل شب زنده‌دار و روشنگر تاریخ اسلام همچنان در بین دوستداران و علاقه‌مندان ایشان زنده است. وی که در دفاع از حق و روشنگری در مسائل اجتماعی همواره پای‌بند به مشی اعتدالی بود، در اخلاق‌مداری و مدیریت اخلاقی و مدارا با همکاران کم‌نظیر بود. این ضایعه و ثلمه جبران‌ناپذیر برای نسل جوان ما و دانشجویان عزیز و استادان دانشگاه و جامعه علمی ایران که نیازمند الگوهای عملی اسلام رحمانی‌اند، بسیار خسران‌آور است. هرچند فرهیختگان و اندیشمندان حوزه و دانشگاه سال‌ها می‌توانند از میراث گرانقدر علمی ایشان بهره‌برداری کنند، افسوس که تشنگان معرفت را با رفتن خود در بهره‌مندی از ادامه این میراث ناکام گذاشت.

تعالی روح و نبوغ علمی ایشان در استفاده از منابع اصیل تاریخی برای معرفی الگوها و شاخص‌های اسلام رحمانی توانست بسیاری از علاقه‌مندان و شاگردان ایشان را به سبک زندگی مبتنی بر حقایق اسلام رحمانی راهنما و راه‌گشا باشد. افسوس که این گوهر نایاب طی حیات طیبۀ خود به دلیل تواضع و فروتنی زیاد آن‌گونه که شایسته او بود، معرفی نشد و همچون سیره گذشته، در غیبت پیکر نورانی ایشان و در سوگ از دست دادن این انسان وارسته، از سلوک و مشی رحمانی او سخن می‌گوییم. حقیر به‌عنوان کسی که از ابتدای جوانی توفیق درک محضر این عالم فرزانه و عالم عامل را داشته است، طی حیات طیبۀ ایشان درس‌های فراوانی از منش اخلاقی و مدیریت مبتنی بر مدارای ایشان آموختم و آرزو دارم سلوک و رفتار ایشان همواره الهام‌بخش حقیر و علاقه‌مندان دیگر ایشان باشد.

پیشگفتار و

شایسته است درباره گردآوری مقالات این مجموعه به اطلاع برسانم که ریاست محترم دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس در تاریخ 1394/3/24 با صدور حکمی از بنده خواستند مقدمات برگزاری جلسات بزرگداشت پیشکسوتان دانشکده را فراهم کنم. صدور این حکم هم‌زمان مواجه شده بود با ارتحال عالم فرزانه زنده‌یاد دکتر صادق آئینه‌وند و به‌طور طبیعی اولین اقدام در این زمینه به بزرگداشت ایشان اختصاص یافت. پس از مشورت با همکاران و مسئولان دانشگاه و دانشکده بر آن شدیم تا برای مراسم سالگرد ایشان ارج‌نامه‌ای شایسته تهیه کنیم. به این منظور در تابستان 1394 با ارسال نامه رسمی و نیز سیستم مکاتبات اداری و ایمیل به اعضای محترم هیئت علمی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس و اعضای محترم هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تقاضا کردیم در این باره مقاله‌ای بنگارند که آنها نیز با ارسال مقالات خود دوستان را برای انتشار این ارج‌نامه کمک کردند. آنچه پیش‌رو دارید به همت والای بزرگواران دو حوزه علمی یادشده و دیگر علاقه‌مندان روانشاد دکتر آئینه‌وند از دانشگاه‌ها و نهادهای علمی دیگر کشور فراهم آمده است که در این زمان که یک سال از رحلت ایشان می‌گذرد به رسم ادب به روح پاک ایشان هدیه می‌شود. هنگام انتشار ارج‌نامه تلاش کردیم تا حد ممکن متن‌های ارسالی فرهیختگان عزیز بدون هیچ‌گونه دخل و تصرفی در متن ارج‌نامه منعکس شود؛ با وجود این به ناچار برای صفحه‌بندی و یکسان‌سازی نگارش، بدون مداخله در متن، تغییرات جزئی در نگارش نوشته‌ها انجام شود که امیدوار است این تلاش موجب یکسانی و یکنواختی شده باشد.

در پایان لازم می‌دانم از استادان و پژوهشگرانی که با تلاش علمی خود ما را در این راه کمک کردند و با ارائه مقاله بر غنای این مجموعه افزودند و نیز از مسئولان دانشگاه تربیت مدرس و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و همچنین همکارانی که در تهیه این ارج‌نامه تلاش خالصانه مبذول داشتند، به‌ویژه آقای دکتر جواد نیستانی، سرکار خانم دکتر جان‌احمدی، رئیس مرکز نشر دانشگاه تربیت مدرس و سایر همکاران ایشان که با جان و دل و تلاش‌های مداوم در این راه ما را یاری کردند، تشکر و قدردانی و از درگاه حضرت حق برای همگان توفیق خدمت به جامعه علمی کشور را مسئلت کنم.

محمدجعفر حبیب‌زاده

مسئول بزرگداشت پیشکسوتان دانشکده علوم انسانی